

Sygn. akt I CZ 44/17

POSTANOWIENIE

Dnia 13 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorczyk (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

w sprawie z powództwa F. Studio Architektury spółki z o.o. w W.
przeciwko B. S.A. w .o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 13 kwietnia 2017 r.,
zażalenia strony powodowej na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 8 grudnia 2016 r., sygn. akt VI ACa .../15,

**uchyła zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 9 października 2014 r. Sąd Okręgowy w [...] zasądził od pozwanej B. Spółka Akcyjna na rzecz powódki F.Studio Architektury Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością kwotę 6 696 zł z ustawowymi odsetkami tytułem naprawienia szkody przez zapłatę trzykrotności stosownego wynagrodzenia, spowodowanej zawinionym naruszeniem praw autorskich majątkowych (art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b *in medio* ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych; jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 666 ze zm.; dalej – „pr. aut.”).

Sąd Okręgowy uznał, że pozwana korzystała z dokumentacji projektowo - wykonawczej do projektu budowlanego stworzonej przez powódkę, której elementy spełniały wymagania utworu w rozumieniu art. 1 ust. 1 pr. aut. Nie podzielił stanowiska strony pozwanej co do tego, że nie posiadała ona wiedzy, iż korzystanie z utworu jest bezprawne, co przesądziło o zawinionym naruszeniu praw autorskich. Wartość prac wykonanych przez powódkę będących utworem Sąd określił na kwotę 2232, 00 zł, co na podstawie art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b *in medio* pr. aut. prowadziło do zasądzenia na rzecz powódki kwoty oznaczonej w sentencji wyroku.

Na skutek apelacji pozwanej, jakkolwiek z innych przyczyn niż w niej wskazane, Sąd Apelacyjny w [...], wyrokiem z dnia 8 grudnia 2016 r., uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Uznał, że wobec wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 sierpnia 2015 r., SK 32/14, OTK - A 2015, nr 6, poz. 84, którym stwierdzono niezgodność art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b pr. aut., w zakresie, w jakim uprawniony, którego autorskie prawa majątkowe zostały naruszone, może żądać od osoby, która naruszyła te prawa, naprawienia wyrządzonej szkody poprzez zapłatę sumy pieniężnej w wysokości odpowiadającej - w przypadku gdy naruszenie jest zawinione - trzykrotności stosownego wynagrodzenia, z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji RP, konieczne jest dokonanie odmiennej kwalifikacji prawnej dochodzonego pozwem roszczenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego roszczenie to może zostać potraktowane jako żądanie naprawienia szkody na zasadach ogólnych (art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. a pr. aut.), jednakże oznacza to, że miarodajny do rozstrzygnięcia sprawy staje się całkowicie inny zespół faktów niż rozważony przez

Sąd pierwszej instancji, obejmujący przede wszystkim powstanie szkody i związku przyczynowego (art. 361 § 1 k.c.), które to okoliczności nie były badane w postępowaniu pierwszoinstancyjnym. Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał więc istoty sprawy, opierając rozstrzygnięcie na normie prawnej, która została uznana za niekonstytucyjną. Roszczenie powódki powinno zostać rozważone z pominięciem art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b pr. aut., co implikuje konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości w odniesieniu do faktów w przeważającej mierze różnych od tych, które były przedmiotem postępowania dowodowego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego strona powodowa zaskarżyła zażaleniem, w którym wytknęła, że w postępowaniu apelacyjnym była możliwa ocena rozmiaru szkody na zasadach ogólnych i związku przyczynowego. Nie doszło zatem do nierozpoznania istoty sprawy i nie było potrzeby prowadzenia postępowania dowodowego w całości. Skarżący zarzucił ponadto obrazę art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b pr. aut. w zakresie, w jakim przepis ten pozwala na zasądzenie dwukrotności stosownego wynagrodzenia w razie niezawinionego naruszenia praw autorskich, przez nieprawidłowe uznanie, że domniemanie konstytucyjności tego przepisu zostało obalone wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 sierpnia 2015 r., SK 32/14.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jeżeli sąd drugiej instancji uchyła wyrok sądu pierwszej instancji ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy lub potrzebę przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenie złożone na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo zastosował art. 386 § 4 k.p.c., tj. czy okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji, mieszczą się w kręgu sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy lub skutkują koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Poza zakresem oceny pozostaje natomiast prawidłowość stanowiska co do meritum wyrażonego przez sąd drugiej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41, z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013,

Nr 4, poz. 54, z dnia 18 listopada 2016 r., I CZ 70/16, niepubl. i z dnia 24 listopada 2016 r., II CZ 114/16, niepubl.).

Z tych przyczyn za niedopuszczalne należało uznać zarzuty zażalenia, dotyczące nieprawidłowej – w ocenie powódki – odmowy zastosowania przez Sąd Apelacyjny art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b pr. aut. w zakresie, w jakim przepis ten pozwala na zasądzenie dwukrotności stosownego wynagrodzenia w razie niezawinionego naruszenia autorskich praw majątkowych.

Przechodząc do pozostałych zarzutów, nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbadał materialnej podstawy żądania lub merytorycznych zarzutów strony, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie, przykładowo doszło do przedawnienia roszczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315 i z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 170/12, niepubl. i z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 188/12, niepubl.).

W okolicznościach sprawy Sąd pierwszej instancji ustalił podstawę faktyczną żądania i ocenił ją w świetle przepisów prawa materialnego, które uznał za właściwe, z tym że subsumpcja ta – z uwzględnieniem wydanego w międzyczasie wyroku Trybunału Konstytucyjnego – okazała się według Sądu Apelacyjnego wadliwa. Sytuacja taka, odpowiadająca w swojej istocie nieprawidłowej ocenie prawnej ustalonego stanu faktycznego, nie stanowi nierozpoznania istoty sprawy.

W obowiązującym *de lege lata* modelu apelacji pełnej postępowanie przed sądem drugiej instancji jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego, nic zatem nie stoi na przeszkodzie, aby sąd rozpoznający apelację skorygował nieprawidłową ocenę prawną, rozpatrując żądanie według innej – właściwej – kwalifikacji i wydał wyrok reformatoryjny (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2013 r., I CZ 61/13, niepubl., z dnia 5 listopada 2013 r., II PZ 28/13, OSNP 2014, nr 10, poz. 146, z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 118/13, niepubl., z dnia 28 lutego 2014 r., IV CZ 129/13, niepubl., z dnia 20 maja 2015 r., I CZ 44/15, niepubl. i z dnia 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16, niepubl.).

Oceny tej nie zmieniało to, że konieczność odmiennej kwalifikacji prawnej została *in casu* wymuszona zmianą stanu prawnego, wywołaną derogacją zastosowanej przez Sąd pierwszej instancji normy prawnej wskutek wydanego w międzyczasie wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Sąd drugiej instancji, jako sąd merytoryczny, zobligowany jest w tej sytuacji dokonać jurydycznej oceny żądania z uwzględnieniem innej, właściwej kwalifikacji prawnej, stosownie do ustalonego stanu faktycznego sprawy i zmienionego stanu prawnego (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., nr 6, poz. 55).

Potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości występuje wtedy, gdy sąd pierwszej instancji w ogóle nie przeprowadził postępowania dowodowego albo przeprowadził dowody wyłącznie na okoliczności nieistotne do rozstrzygnięcia sprawy. Konieczność uzupełnienia postępowania dowodowego w przeważającym zakresie lub w znacznej części nie stanowi zatem podstawy do wydania wyroku kasatoryjnego. Za tym rygorystycznym podejściem, ugruntowanym w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2014 r., I CZ 75/14, niepubl., z dnia 20 lutego 2015 r., V CZ 112/14, niepubl., z dnia 15 kwietnia 2015 r., IV CZ 6/15, niepubl., z dnia 13 października 2016 r., II UZ 40/16, niepubl.), stoi założenie, że zapewnienie efektywności modelu apelacji pełnej wymaga ograniczenia do koniecznego minimum przypadków powrotu sprawy do pierwszej instancji. Na jego rzecz przemawia również wykładnia historyczna, nakazująca respektować konsekwencje zmiany art. 386 § 4 k.p.c., polegającej na wyraźnej eliminacji dopuszczalności wydania wyroku kasatoryjnego w razie potrzeby przeprowadzenia postępowania dowodowego w znacznej części (art. 1 pkt 19 ustawy z dnia 24 maja 2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, Dz. U. nr 48, poz. 554).

W niniejszej sprawie Sąd Okręgowy, oceniając zasadność żądania na tle art. 79 ust. 1 pkt 3 lit. b *in medio* pr. aut., przeprowadził obszerne postępowanie dowodowe, z wykorzystaniem dowodów z dokumentów, zeznań świadków, opinii biegłego i opinii instytutu naukowego, dążąc do dokonania ustaleń koniecznych

do rozstrzygnięcia m.in., czy sporządzona przez powódkę dokumentacja miała indywidualne cechy, pozwalające przypisać jej charakter utworu, a jeśli tak, to w jakim zakresie, jaka była wartość prac wykonanych przez powódkę i spełniających wymagania utworu, czy powódka była dysponentem autorskich praw majątkowych do utworu, jak również czy pozwana dopuściła się zawinionego naruszenia praw autorskich powódki. Mając na względzie ogólne przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych, nie można było uznać, iżby materiał ten dotyczył wyłącznie okoliczności nieistotnych do rozstrzygnięcia sprawy, zgodnie z koncepcją rozstrzygnięcia wskazywaną przez Sąd Apelacyjny. Racją jest, że ocena żądania pozwu na tle przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej wymaga powołania dalszych faktów i dowodów, co wobec następcej zmiany stanu prawnego należy uznać za dopuszczalne (art. 381 k.p.c.). Potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w zakresie wysokości szkody i związku przyczynowego musi być jednak postrzegana – w kontekście materiału dowodowego zgromadzonego w pierwszej instancji – jako uzupełnienie dotychczasowego postępowania dowodowego. To zaś nie wyczerpuje hipotezy art. 386 § 4 *in fine* k.p.c., nawet jeśli zakres koniecznego uzupełnienia jest znaczący.

Dodać należało, że przeprowadzenie postępowania dowodowego w drugiej instancji, nawet w znacznym zakresie, i dokonanie na jego podstawie samodzielnych ustaleń, nie prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji RP), jak również dwuinstancyjnego modelu postępowania sądowego, statuowanego w art. 176 ust. 1 Konstytucji RP (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 marca 2003 r., SK 8/02, OTK-A 2003, nr 3, poz. 20 i postanowienia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., Ts 49/10, OTK-B 2011, nr 1, poz. 90 i z dnia 6 października 2015 r., Ts 52/14, OTK-B 2015, nr 5, poz. 446).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj